

Den nordiske Opgaves Stilling

Taler

Johan Sebastian Welhaven

Dato

13 januar 1854

Sted

Det norske Studentersamfund,
Christiania

Omstendigheter

Festen til Fædrenes Minde

1 Den Fest, der samler os i Aften, har man kaldt en Fest til Fædrenes Minde; men
Benævnelsen træffer ei den Hovedtanke, som her er gjældende. Man har derfor
sagt, at dette vor Midvinters Møde er kommet bort fra sin første Hensigt og
angaaer nu især en Interesse, der ei stemmer med Festens Anlæg. Ja, for Mange
5 er det vel endog uvist, om her er nogensomhelst sand Interesse tilstede, - uvist
om denne Fest er mere end Gjentakelsen af en selskabelig Sammenkomst, hvis
Betydning altid har været tvivisom. Om nu denne Opfatning maa tænkes
udenfor vor Kreds, tør man da ogsaa tro, at den har været ganske uden
Indflydelse paa de Forsamlede?

10

Saadanne Betragtninger, mine Herrer, synes vistnok lidet festlige. Den
Stemning, kunde man sige, hvormed en Høitid skal feires, maa ei berøres af
Tvivl, og allermindst af Tvivl om selve Festens Væsen og Betydning. Opgiv
heller, hedder det, frivilligt disse Sammenkomster, siden de mangle den
15 naturlige Betingelse. Ja dette er jo ofte nok sagt baade i Spot og Alvor.

15

Er det da maaske bedre, naar Festen alligevel feires, at dølge Tvivlen, der træder
os nær, og at forudsætte hos de Forsamlede hiin ublandede Stemning, som et
overordentligt Optrin, eller en sikker Stræben, eller et stort Haabs Opfyldelse
20 fremkalder? Nei, Sandheden gjør fri. Det maa komme an paa hvad Sandheden,
som jeg her føler den, giver mig at tale.

20

I Nordens tre Riger feirer den akademiske Ungdom denne Dag, med Tanken
paa en nøiere Forbindelse mellem disse beslægtede Folk. Ja Tanken er der, hvad
25 vi saa end mene om Stemningens Art og Styrke; den har nu engang givet Festen
til Fædrenes Minde Præg og Retning. Og sandelig, den Tanke er gammel; den

25

levede hos Fædrene langt tilbage og gik i Arv gennem Slægterne, ofte gjemt,
men aldrig glemt. Den har været i Slummer, men da har den haft sine Drømme;
30 den er bleven fortrængt mellem andre mægtige Indtryk, men saa er den kommet
igjen, just lig en gammel Erindring, som et Nyn, en Duft kan vække til nyt Liv.
Mangen Gang har den i det Skjulre rystet Norden og bragt det til hadefuldt Splid
istedetfor til Enighed. De Samtidige mærkede ei altid Bevægelsen i Grunden,
men Enhedstanken var dog den dybtliggende Ild, der fremkaldte Rystelsen.
35 Hvor ofte har den ikke dannet og omdannet disse Rigers Forholde! Snart har
den været almindelig, om end kun dunkelt, udbredt over Folkene, snart finde vi
den ligesom indkoglet i kronede Hoveder, hvor den gribes af Kamplyst,
Klogskab eller Ærgjerrighed. Tager man den bort af vort Nordens Historie, da
er ogsaa Traaden tabt og det Heles Betydning forringet.

40 Men det gjælder at gjenkjende denne Tanke i dens mangehaande Former og
Indklædninger; thi af de forskellige Tider og Omstændigheder, gennem
forskjellige Organer og Betingelser har den taget foranderlig Præg og Farve. Den
er lig hine Oldsagnets Helte, som efter Faldet gjenfødes under et nyt Navn og til
45 nye Skjæbner, men dog med samme Grundkraft for at udfegte de langvarige
Kampe. Denne Enhedstanke har sine Perioder i Politik, i Videnskab og
Literatur, i selskabeligt Samqvem. I alle disse Retninger er dens Opgave ved hver
ny Fremtræden annerledes stillet, skjøndt i sit Væsen uforandret. Selv naar den
hviler i Mellemrummene mellem dens stærkere Yttringer, medens den synes
50 opgivet som et forfeilet Indfald, medens Tidsaanden og Omdømmet gaaer den
imod, finder den dog altid sit Udtryk. Enkelte Forskere eller Digtere fremkalde
den, om og blot som et skuffet Haab eller som Skimtet af en fjern Fremtid, og
saaledes giver den, gennem de mangfoldige Midler, altid Livstegn og er aldrig
ganske uden Vidnesbyrd.

55 Og den tiltager i Kraft, den udvikler mere og mere sit Væsen. Selv paa den
Modstand og Uvillie, den nu kan vække, mærker man dens Indflydelse. Naar
den fremstilles som et Nutidens Paafund, som en Partisag, opkommet i et
forbigaaende politisk Veir og siden ved kunstige, lokkende Midler udbredt over
60 Norden i mangehaande Kredse, da seer man deraf, at denne Tanke, om end
miskjendt, dog finder den Opmærksomhed, som en ualmindelig Fremgang har
til Følge. Lad det være sandt at den i vor Tid har knyttet sig til et særeget politisk
Forhold og faaet Opsving derved - da maa ogsaa deri dens dybere Begrundelse
sees; denne Tanke kan gribe Øieblikket, fordi den aldrig er fjern, den slaaer ud i
65 vor Stammes alvorlige Tilstande og Livsytringer, fordi den er i Roden; den

udbreder sig med Kræfternes Frigjørelse; den arbejder i det Skjulte og aabenbart, og Ingen skal sige, at den blot er et Skin, fordi den ogsaa kan spille og forlyste sig i Lyset.

70

Nei den Tanke, der forsamler os iaften, er sand og alvorlig; den er intet Hjernespind, ingen forføngelig Flyvetanke fra igaar eller idag. Jeg stoler paa dens Kraft til mere og mere at trænge frem og befæste sit Rige.

75 Og alligevel har jeg talt om Tvivl, der omgiver og hemmer den, om en usikker Stemning ved denne vor Midvinters Fest, der dog skal betegne det tredeelte Nordens Samklang. Hvorfra kommer denne Tvivl, skjøndt vi mene at have Erkjendelsen, hvorfra denne snigende Ulyst, der saa brat kan følge paa Enhedstankens glade Udbud og vil trænge ind i vor Forsamling? Ak, mine
80 Venner, Tvivl er i Luften; vi indaande og vi udaande den; den tilhører Tidens Atmosfære. Til denne Tids Mennesker kom store og vidtgribende Goder og end flere Bebudelser om Sandheder, der skal aabenbares, om vidunderlige, allerede forberedte Fremskridt paa alle Culturens Veie; men til os kom ogsaa en Tvivlens Aand, saa egen i sit Væsen, at vi maaskee endnu ei rigtigt forstaae at
85 benævne den. Det er ei nysforledne Tiders Tvivl om det Oversandselige og Evige, en Tvivl, der ledede ind i munter Livsnydelse, og som forkyndte en Levnetsviisdom med lemfældige Opgaver. Tvivlen i vor Tid slaaer sig ei saaledes til Ro, den vil gennemtrænge Alt, drage alle Forhæng tilside; den seer Skuffelser og Idoler overalt, og den seer ind i sin egen Tomhed. Tvivlen er kommet os i
90 Blodet som en Feber, der baade ægger og udmatter. Den bringer Folkene til at staae bævende og ubestemte for deres indre Opgaver, og den opbruger Kræfter, hvorved de skulde løses. Den antaster Grundsynet, Sammenholdet i den Enkeltes Selvbetræning og driver ham mistrøstig ud i Mængdens Bevægelse.

95 Forunderlige Tid med en Afmagt, som Alle føle, og dog Frembringer af saa mange Størrelser! Om disse Gjerninger er der Tale overalt, og Alverden priser dem; men de modsige ei det Tidens Tegn, jeg her har nævnt. De ere Travlheds, det uadvendte Livs Værker, stærke Vidnesbyrd om hvad Slægtens forskende og higende Aand formaaer; men Sjelenes pinlige Uro har Deel i disse
100 Frembringeiser, hvorunder Fornemmelsen af vor Tids moralske Krisis ligesom døves og fordeles.

Den Tanke, der tilhører vor Fest, stiller os nu en Opgave, der just træffer os, som Tidens Børn, paa den svage Side. Den fordrer endnu ingen iøinefaldende

Kampe, ingen mærkværdige Gjerninger og ingen brat Afgjørelse; den har ligesaa lidt nye Krav som nye Løfter. Men det kommer an paa, at Fortrøstningen til dens Kraft og Sandhed ei slipper op i de stillere Dage, eller adspredes under fjernere Interessers Paavirkning. Det kommer an paa, at man betragter denne
110 Sag i dens Grundvæsen, uden at forarges ved nogen særegen Form, som dens Udvikling kan have antaget; der stilles en Fordring til Sindelaget, at det skal holde fast ved bestemte Indtryk og varmt omslutte Erkjendelsen; thi kun derved kan nu det indre Samhold i Norden fremmes og kommende Alvorsgjerninger i den Sags Tjeneste forberedes. Men her møde vi det tvivlagtige Væsen udenom
115 os og i os. Der svigter Noget i vor Modstandskraft mod Spotten eller Fornægtelsen udenfra, og naar vi saa for at opøve Kraften vil søge frem til Sagen og gribe den, da er det ofte, som om denne selv svigter og undviger os. - Ja, mine Venner, thi vor indre Raadvildhed træder ud som et taaget Spøgelse imellem os og Maalet og gjør os usikre i Sigtet!

120 Saadan, mener jeg, er i Sandhed Situationen. Men derved har vor Fest ingenlunde tabt sin Berydning og Virkekraft. Det er godt, at vi kjende og vedkjende os den usynlige Gjest, der fulgte med i Laget, thi anderledes ere vi ei istand til at vinde en klarere Stemning, der kan trænge denne Skygge tilbage. Og
125 hvor sjeldne ere ei det uforsyrrede Haabs, den glade Opfyldelses Fester! Engang, det vente vi, skal de ogsaa for vor Sag feires af en lykkeligere Slægt. Men nu samles vi til gjensidig Forstaaelse og Bestyrkelse i den Foreningens Aand, der endnu kæmper i Modsigelsen og endnu ei vil tage ret Skikkelse, fordi det er Forberedelsens Tider.

130 Jeg taler ei til Fornægterne og ei til de Ligegyldige, og jeg fører intet Forsvar for den nordiske Enhedstanke; jeg mener, at den er hos Enhver af de her Forsamlede, bevæges i vor Kreds i forskjellige Grader af Liv og Stryke og paa mangehaande Maader efter Personlighedens Væsen og Retning; men jeg ønsker
135 hos Enhver at indlægge et Ord for denne Fællesspire; jeg beder Enhver at frede og bevare den, at sætte noget af Villiens belivende Kraft mod Tvivlens Graaveir, der omgiver den, at fremhjælpe dens Væxt og tillige fordrage dens Udviklings Betingelser, unde den Tid til at afstreife Svøbene og uddanne sine Organer indtil den Stund, da Væksten er fuldendt og bliver synlig for Alverden.

140 Og her nævner jeg det vanskelige Ord i vore Dage - det er at vente og være trøstigt virkende under Forventningen; thi en forunderlig Utaalmodighed har betaget denne Tids Mennesker. Fra Forskningens Opdagelser, der komme Slag i

145 Slag og gribe ustandseligt ind i utallige Frembringelser, fra de mangfoldige
Snarveie, der lægges gennem Rummet, fra alle disse Befordringsmidler for det
udvortes Livs Digten og Tragten, er der opkommet en Hastighedsillusion, en
rasktsvingende Tidsmaaler, der uvilkaarligt anlægges i alle Sphærer af
Menneskenaturens Virken. Men det indre Sjeleliv i Slægten følger andre Love og
150 har en ubestemmelig Tidsdeling. Lad Hurtighedsmidlerne tjene denne skjulte
Aand, men den sætter selv sin Tid, saavel for Lyn, der nedslaae brat, som for
Sæd, der langsomt modnes.

Se dog, hvor sent de store Grundtanker, de rette Livskjerner i Menneskeheden
155 spire frem, og hør den alvorlige Betragters Dom, naar han nu holder den ydre
Kulturs Fremskridt mod den indre Forædlings, naar han veier dette Olds
ilfærdige og blendende Forstandstriumpher mod Selvprøvelsens og
Selverkjendelsens Fremgang i Slægten, mod den Kraftøvelse, hvorfra Folkene
alene kan hente Frelse og ny Ungdom. Ja denne indre Væxt vil have sin Tid og
160 veed ei af Forhastelse; men til den maae vi dog betro Udviklingen af
Foreningstanken i vort Norden.

Over denne Tanke hviler synligt det historiske Alvor, den er intet beregnet
Foretagende, der skal fremmes paa en given Maade og bringe Udbytte efter en
165 vis Maalestok. Og hvad der betyder end mere -: vort Anliggende vil ei tages som
et politisk Project, der med eet Slag skal fuldbyrdes, for at indtræde i en
tvetydelig Virkelighed. Nei, vi vide alle, hvor stærkt Aanden i Norden har værget
sig mod denne kortfattede Afgjørelse, værget sig, fast som det kunde være med
Selvforglemmelsens Heftighed; medens den dog har taalt Politikens
170 halvtlykkede Foreningsforsøg, ledet dem i nye Spor og benyttet dem som
kraftige Midler i sin, i den nordiske Samklangs Tjeneste.

Hvor mærkelig og belærende og hvor rig nu paa Forhaabning er dog denne
Betragtning af de tre Rigers gjensidige Forhold gennem den lange Række af
175 Slægtfølger indtil vort Nu. Vi see, hvor dybt og udholdende denne Livsaare i
Norden er anlagt, hvor undvigende og stridigt den gaaer for en blind og overilet
Berørelse, og med hvilken organiserende Omhu den atter kan udstrække sine
Grene. Det gjælder da at vente her, saaledes som den, der fatter og freder det
Voxende, forstaaer at vente, det gjælder at vente i Deeltagelsens Haab og Lyst,
180 og i Sandhedskjærlighed, paa det at den hele Sandhed kan naaes.

Ja, i denne Forestilling er der et rigt Emne for Eftertanken, som jeg nu blot kan

berøre. Jeg taler om at vente, idet jeg tænker paa dem, der forlange en uafbrudt
185 kjendelig Fremgang og afgjørende Gjerninger af Forbundsaaenden, og som falde
i Uvished om dens Magt og Gyldighed, hver Gang den synes at standse eller
skifte i sine Retninger.

Men have vi da ei tillige at betænke, hvor godt det er, at dette stræbende Liv i
190 Norden har givet og giver os fremdeles Ventetid? For Nordmænd maa denne
Betragtning være meget fremtrædende. Naar vi forestille os Fremtidsbilledet af
et stærkt og enigt Norden, da mene vi ingen ny, uklar Blanding, ingen
Overvældelse, hvorved noget af Folkene trænges eller fordunkles; thi just for
vort Fremsyn staaer Historiens Aand vækkende og varslende. Vi forestille os
195 altid, saa godt vi formaae, Billedet af en fri Samvirken af disse Nærpaarørende; vi
tænke os en Tid, da Enhver af dem har faaet Magt og Klarhed til at kjende og
fremstille, hvad der især lever og rører sig i Folkets Indre, hvad det i Sandhed er
og eier; da troe vi, at Fællesmærkerne skal træde ud i Enhed, at Samklangen skal
blive reen og fri. Og med denne Bevidsthed staae vi arbeidende paa vor egen
200 Fostergrund. Ja, hvad have vi ei her endnu at ophente af Dybene, at samle og
fremelske i Dagen? Hvilken Kamp have vi ei at bestaae paa vore egne
Enemærker med nye Jetter og Dværge, inden Riget er vundet for
Samdrægtighedens Lysaand! Og vi have allerede seet, hvorledes denne vor
Selvudvikling indvirker paa Brøderfolkene, hvorledes den allerede synes at
205 antyde Træk, der engang skulle tilhøre Heelhedsbilledet. Vi mærke, at den paa
visse Punkter ogsaa kan vække Modstand hos vore Frænder, fremkalde gammel
og ny Tvist og finde mangen uventet Mistydning. Lad det kun ei vildlede vor
Betragtning! Hvo der ved saadanne Erfaringer fristes til Tvivl over det, vi kalde
Nordens store Øiemed, han har ei forstaaet Opgaven og det Alvor, den kræver,
210 han betænker ei, hvor fornødent det er at vente i Sandhedskjærlighed.

Jeg har hørt Formaningen om at tilsløre visse Spørgsmaal, opgive visse
Fordringer for den gode nordiske Forstaaelses Skyld, og jeg har hørt Yttringer af
Uvillie over en Fællesstræben, der saaledes kan falde i Tvistighed.

215

Men den rette Sands for vort Anliggende afviser saavel Formaningen som
Forargelsen. Fremfor Alt skal Broderaanden i Norden staae denne Udviklings
Prøve. Her angaaer det Forstaaelsens og Gjensidighedens Forord, der er værd en
Tvist, fordi det siden fjerner Trætte. Mellem Nordens Folk er der paa saa mangt
220 et Feldt aabenstaaende Spørgsmaal, uklart Sameie, blandede Interesser. Jo mere
Forbundet gjør sig gjældende, desmere træde disse Punkter frem i Opgaven og

fordre fuldt Lys. Alt dette hører nøie til den Selvudgrundelse, som den nordiske Foreningstanke paalægger ethvert af Folkene, for at de i væsentlig Sandhed og med en klar Overbeviisnings Kraft skal kunne søge og tilhøre hverandre, for at de, naar den fælles Fare truer, naar Nordens Samhold er blevet et Løsen, der gaaer os gennem Marv og Been, skal kunne staae sammen i fri og freidig Trofasthed.

Men hvor mangfoldigt og omfattende viser sig nu vort Anliggende. Det maa føres tilbage mod forgangne Tiders Dunkelheder og Forvirring og bekæmpe Følgerne af saa mangen uklar Tilstand, det maa møde denne Tids Anfægtelser, udholde dens prøvende Betragtning, forstaae dens Fordringer! Enhver Deeltagende lære da at fordrage Udviklingens Langsomhed, lære at vente paa Opfyldelsen, medens han tillidsfuld søger at forberede den og anskuer den i Haabet!

Og endelig, Betragtningen af den nordiske Opgaves Stilling i vort Nu er dog ingenlunde nedslaaende. Spørgsmaalet er til alle Sider vakt og indtræder nu i Overveielser, som den før neppe har berørt. Saaledes ere Forberedelserne til dets Afgjørelse vidt udgrenede i Norden; de omgive os overalt og optage selv den modstræbende Gjerning i deres Kreds. Det er en Væxt af Roden, men i et omarbeidet Jordsmon, med nye Kraftkilder og under et rigere Lys. Vi stole paa dens Liv, fordi det er dybt grundet, udholdende og lovende - vi ville frede og fremhjælpe det, men vi vide endnu Intet om Beskaffenheden af den Løvkrone, som Træet skal hæve over kommende Slægter; bestem den da ei og bedøm den ei efter dette eller hiint optegnede Rids med Forgangenhedens eller Nuets Øiemaal - det nytter til Intet. Her er Liv til nye Former, her skal være Glæde over Væksten!

250

Kilde

J. S. Welhaven: Samlede verker, Oslo 1990-1992, bd. 4, s. 285-291.

Emner

Festtale, Innlegg, Norden, Union

255

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/den-nordiske-opgaves-stilling>

260